

עזה מבפנים

שיעור אבטלה מרקיע שחקים; מחסור חמור במים נקיים; הפסקות חשמל מדי יום; אוכלוסייה צעירה, משכילה ובעלת פוטנציאל, ומדיניות הישראלית ששוללת זכויות יסוד וחוסמת פיתוח כלכלי. המדריך השלם לסגר על עזה

ספטמבר 2021

הקדמה

עזה היא רצועת שטח צרה בין ישראל, מצרים והים התיכון המתפרשת על 365 קמ"ר. שני מיליון תושביה, מחציתם ילדים מתחת לגיל 18, חיים ברמת צפיפות מהגבוהות בעולם. בשל התשתיות הרעועות ברצועה, אספקת החשמל לתושבים עומדת על שעות ספורות ביום, ולרבים אין נגישות למים ראויים לשתייה. כ-70 אחוז מתושבי עזה נאלצים להיעזר בסיוע הומניטרי כדי למלא את צרכיהם הבסיסיים. רובם המכריע איננו עומד בקריטריונים הצרים שקובעת ישראל לקבלת היתר תנועה, ולכן חסומה גישתם להזדמנויות, לתעסוקה ולהשכלה, כמו גם לקרובי משפחתם שחיים בישראל, בגדה המערבית ובחול.

מאז בוצעה תוכנית ההתנתקות, בשלהי קיץ 2005, ישראלים רבים מניחים שישראל ניקתה את ידיה מרצועת עזה ואין לה עוד אחריות לנעשה שם. למעשה, ישראל מוסיפה למנוע יציאה וכניסה לעזה מהים ומהאוויר ושולטת על כל המעברים הקרקעיים לרצועה, פרט למעבר רפיח ושער סלאח א-דין שבשליטת מצרים. ישראל לוקחת על עצמה לסרוק ולמייין את הסחורות שמבקשים להכניס לעזה דרך מעבר כרם שלום, ודורשת לדעת לאיזו מטרה נועדו, מי הנמענים ומי המממנים. ישראל מחליטה מה מתוצרת עזה יימכר מחוץ לרצועה, כמה ממנה, ומתי. ישראל מחליטה גם כמה חשמל יימכר לרצועה, ומקצצת באספקתו כרצונה. היא סוגרת שוב ושוב את המעברים לעזה ואת מרחב הדיג כאמצעי ענישה והפעלת לחץ על האוכלוסייה. גם בשגרה, בין מתקפותיה החוזרות והנשנות ברצועה, ישראל מטילה איסורים גורפים על תנועת אנשים וסחורות שחוסמים גישה להזדמנויות, מונעים פיתוח כלכלי, ופוגעים בזכויות יסוד. זאת לא התנתקות - [זאת שליטה, מרחוק, יחסית.](#)

תקציר הפרקים האחרונים

ב-11 בספטמבר 2005, הסיגה ישראל את אחרון חייליה מרצועת עזה. ב-2007, לאחר שחמאס השתלט בכוח על הרצועה, הקבינט המדיני-ביטחוני בישראל [הכריז](#) על הרצועה כעל "שטח עיון" והחמיר דרמטית את מגבלות התנועה על תושביה: כניסת סחורות לעזה הוגבלה למה שישראל מגדירה בצמצום כמינימום הומניטרי; הוצאת סחורה לצרכי שיווק נאסרה כליל; כניסת דלקים צומצמה, ותנועת אנשים בין עזה לגדה המערבית ולישראל, שהייתה מוגבלת ממילא, נמנעה כמעט לחלוטין.

ברבות השנים התפתחה בישראל דוקטרינה שרשויות בישראל כינו "[מדיניות הבידול](#)". מהות המדיניות היא מאמץ לבודד את רצועת עזה ולנתק אותה מישראל ומהגדה המערבית, ובכך להכביד על הקשרים בין חלקי הטריטוריה הפלסטינית הכבושה. עזה והגדה לא רק חולקות ביניהן זהות לאומית, שפה, תרבות, [כלכלה](#) וקשרי משפחה, אלא גם היו אמורות להרכיב את המדינה הפלסטינית לפי החלטות בינלאומיות והסכמים

מדיניים. גורמי ביטחון טענו בעבר שמדיניות הבידול נועדה ללחוץ על שלטון החמאס ולסייע לרשות הפלסטינית, אך בפועל מדיניות הבידול משרתת יעדים שאינם בהכרח ביטחוניים, אלא דמוגרפיים-פוליטיים: הקטנת מספר הפלסטינים המתגוררים בגדה, החלשת המוסדות הפלסטיניים שאמורים להיות מסד לקראת מדינה, וקידום סיפוח דה פקטו בגדה המערבית על חשבון זכויות אדם. בשל המדיניות, סטודנטים מעזה אינם יכולים ללמוד באוניברסיטאות הגדה המערבית; נמנע מעבר של צוותים רפואיים, של [עובדי ארגוני חברה אזרחית](#), אקדמאים ומומחים טכניים גם לצורך השתלמויות והכשרות; ומשפחות שמפוצלות בין עזה והגדה לא יכולות להיפגש אלא בנסיבות קיצוניות.

כמה הגבלות תנועה [הוסרו או השתנו](#) מאז 2007, כפי שיפורט בהמשך, אבל הסגר על עזה נותר על כנו עד היום. זאת למרות שלא השיג את מטרתו המוצהרת על פי ישראל, "[הפלת החמאס](#)", ולא מנע ירי רקטות לעברה. הגבלות התנועה אמנם מוצגות לא פעם כמענה לצורך ביטחוני של ישראל, אך רבות מדי מהן לא נועדו לענות על צרכי ביטחון קונקרטיים, ולא ניתן להצדיקן ככאלה. ההגבלות כן דרדרו את תנאי החיים ברצועה למצב שבו מומחי האו"ם חזו [שעד שנת 2020 עזה לא תהיה עוד ראויה למגורים](#), צפי [שהתמש גם קודם לכך](#). הסגר על עזה, שישראל הודתה בעבר שהוא [אמצעי של לוחמה כלכלית](#), הוא גם חלק ממערך רחב יותר של נישול, פיצול ופשעי אפרטהייד נגד פלסטינים.

המצב בעזה [הוחרף](#) אף יותר מאז מרץ 2020 בשל הידוק נוסף של הגבלות התנועה במעבר ארז, צעד שהוצג כפעולת מנע מפני התפשטות מגפת הקורונה. תחת "[סגר הקורונה](#)" שאוכפת ישראל, ההזדמנויות המעטות לקבלת היתר תנועה הפכו צרות אף יותר. במאי 2021, סבב הלחימה הנרחב ביותר מאז 2014 החרב אזורים שלמים ברצועה. [הגבלות התנועה](#) שמשתיה ישראל ממשיכות לעכב תיקון, שיקום ופיתוח ברצועה, על חשבון תושביה.

תנועת אנשים

מעבר ארז

כיום, רק שני מעברים משמשים לתנועת אנשים מעזה ואליה: רפיח למצרים וארז לישראל. כאשר מעבר רפיח סגור – מעבר ארז, שבשליטת ישראל, הוא השער הבלעדי שדרכו ניתן לצאת מעזה או להיכנס אליה. גם כשרפיח פתוח, מעבר ארז הוא היחיד שמחבר בין עזה, ישראל והגדה המערבית, שהתנועה ביניהם הכרחית לא רק לכלכלה הפלסטינית, אלא גם למרקם החברתי הפלסטיני ולקיום חיי משפחה וקהילה.

ישראל שולטת בכל התנועה במעברים בין עזה, ישראל, והגדה המערבית. פלסטינים המבקשים להיכנס לעזה או לצאת ממנה דרך מעבר ארז נדרשים להשיג היתר מישראל. כדי להגיש בקשה להיתר, יש לעמוד ב**[רשימת קריטריונים צרה](#)** שאותה מפרסם מתאם פעולות הממשלה בשטחים (המתפ"ש). לא פעם קורה שגם מהמעטים שעומדים בקריטריונים לקבלת היתר [נמנעת תנועה בפועל](#). כך למשל, סוחרים ותיקים מקבלים הודעה פתאומית שהיתר המעבר שלהם נשלל בשל "[מניעה ביטחונית](#)", ללא נימוקים נוספים, גם כשמדובר באנשי עסקים שיצאו ונכנסו וסחרו (בעיקר רכשו) בישראל במשך עשורים.

עד מרץ 2020, אז הטילה ישראל את "[סגר הקורונה](#)", התנועה דרך ארז התאפשרה בעיקר לעונים על שלוש קטגוריות: מי שמחזיקים בהיתר סוחר, חולים ומלוויהם, ומקרים המוגדרים על ידי ישראל "הומניטריים חריגים" – כולל חתונה או לוויה של בן משפחה מדרגה ראשונה או לביקור של קרוב משפחה חולה אנושות. [זמני הטיפול בבקשות](#), גם של מי שעומדים בקריטריונים הצרים, [ארוכים ובלתי סבירים](#). על פי הנוהל הרשמי של ישראל, טיפול בבקשת יציאה לצורך ביקור הורה או ילד חולה, לדוגמה, יכול להתמשך גם עד 50 ימי עבודה, ובקשה של חולה לצאת מהרצועה לצורך טיפול רפואי יכולה להיות מוכרעת כעבור 23 ימי עבודה, זאת בלי קשר למועד התור שנקבע במוסד הרפואי. במקרים רבים מדי, הרשויות בישראל אינן עונות לבקשות בזמן, או שאינן עונות להן כלל.

לפני פרוץ האינתיפאדה השנייה בשנת 2000, נרשמו בכל חודש כחצי מיליון יציאות מעזה רק של הפועלים שיצאו מדי יום מהרצועה דרך מעבר ארז לעבוד בשטחי ישראל. ממוצע היציאות של פלסטינים דרך מעבר

ארז במהלך שנת 2019, לשם השוואה, עמד על 14,960 יציאות בחודש. מאז הטלת סגר הקורונה במרץ 2020, מספרי היציאות דרך ארז צנחו אף יותר: הממוצע החודשי של יציאת פלסטינים דרך ארז בחצי השנה הראשונה של 2021 הוא רק כ-6% מממוצע היציאות שנרשמו בחודשים שקדמו להידוק "סגר הקורונה" (ינואר ופברואר 2020). מדובר בהחרפה דרמטית של הסגר ה"רגיל" שישראל הידקה ב-2007. התנועה דרך ארז מתאפשרת בימים אלה רק למעט מהחולים הזקוקים לטיפול רפואי חיוני, [ובמספר מקרים נוספים](#). באוגוסט 2021, אחרי שנה וחצי שבמהלכה נאסרה לחלוטין תנועה לצרכי עסקים ועבודה, ישראל [חזרה לאפשר](#) יציאה של מספר קטן של סוחרים מהרצועה דרך מעבר ארז.

בנוסף להגבלות הגורפות על תנועת פלסטינים שישראל אוכפת בשגרה, היא נוקטת לא פעם גם בסגירת המעבר כצעד ענישתי. כך למשל, בשנת 2019, ישראל סגרה או הגבילה משמעותית את פעילות המעבר ב-11 ימים (לא כולל חגים או ימי בחירות). במהלך המתקפה על הרצועה במאי 2021 ישראל סגרה לחלוטין את מעבר ארז, והיא המשיכה להטיל הגבלות נוספות על תנועת אנשים דרכו גם אחרי שהושגה הפסקת אש.

מעבר רפיח

בגבול בין רצועת עזה למצרים שוכן מעבר רפיח. מהמחצית השנייה של שנת 2012 עד לאמצע שנת 2013, המעבר פעל באופן סדיר ומדי חודש נרשמו בו כ-40 אלף כניסות ויציאות מהרצועה. בין יולי 2013 לאמצע 2018, המעבר היה סגור רוב הזמן. [במאי 2018](#), עם החרפת המצב ההומניטרי ברצועה ותחילת אירועי "צעדות השיבה", החלה מצרים לפתוח את המעבר באופן סדיר יותר. לנוכח המצב הכלכלי הקשה, [צעירים רבים](#) ניצלו את הפתיחה הרצופה של המעבר כדי לחפש עתיד מחוץ לעזה.

במרץ 2020 מצרים סגרה את המעבר על רקע סכנת התפשטות הקורונה, ומדי פעם אפשרה דרכו חזרה של תושבים מעטים ממצרים לעזה. בפברואר 2021 מצרים הכריזה על פתיחה מחודשת של המעבר "עד להודעה חדשה", והוא פועל מאז במתכונת של חמישה ימים בשבוע, [פרט למספר ימים באוגוסט](#). [מפברואר עד יוני 2021](#) נרשמו ברפיח כ-14,000 כניסות ויציאות בחודש בממוצע.

גם כשמעבר רפיח נפתח באופן סדיר, רשאים לצאת דרכו, בכפוף לרישום, רק מי שעומדים בקריטריונים שקובעת מצרים: תושבי עזה בעלי דרכונים מצריים או זרים, חולים עם הפניות לטיפול רפואי, וסטודנטים או תושבים שמחזיקים באשרת כניסה למדינה שלישית מתוקף עבודתם או משום שמשפחתם מתגוררת בה. רבים מהמבקשים לנוע דרך מצרים לא עומדים בקריטריונים אלה. זמן ההמתנה לקבלת אישור למעבר ברפיח לעיתים ממושך, והנסיעה דרך סיני קשה ומסוכנת.

מעבר דרך רפיח אינו מהווה פתרון עבור אנשים המבקשים להגיע מעזה לישראל או לגדה המערבית. הכניסה לגדה המערבית, גם מירדן דרך מעבר גשר אלנבי, מותנית בקבלת היתר ישראלי. בנוסף, ישראל אוסרת על היוצאים ממעבר רפיח לשוב לרצועה דרך מעבר ארז, דבר המעמיד תושבים רבים בפני בחירה לא פשוטה: אם יצאו דרך רפיח והמעבר ייסגר, יתכן שתימנע חזרתם לרצועה.

תנועת סחורות

כרם שלום

בשנים הראשונות אחרי שהידקה את הסגר על הרצועה (2010-2007) ישראל [סגרה](#) שלושה מעברי סחורות לעזה שהפעילה עד אז – קרני, סופה ונחל עוז. כבר יותר מעשור, [מעבר כרם שלום](#) הוא [מעבר הסחורות](#) העיקרי של רצועת עזה, היחיד עם ישראל, והיחיד שמתאפשרת דרכו גם הוצאה של סחורות לשיווק מחוץ לרצועה. המעבר, שהופעל לראשונה ב-2005 לצורך הכנסת סיוע הומניטרי, משמש עד היום עורק חיים מרכזי וחיוני של תושבי הרצועה.

מאז הידוק הסגר ב-2007 ועד 2010, סביב אירוע משט המאווי מרמרה, ישראל אסרה על כניסת [רשימה ארוכה של סחורות](#) אזרחיות לרצועה, בהן מוצרים בסיסיים כגון כוסברה, נייר טואלט, צעצועים ושוקולד. למעשה, הרשימה שניהלה ישראל, שמעולם לא פורסמה רשמית, מנתה רק פריטים המותרים בכניסה לרצועה – כל השאר היו אסורים. ב-2012, בעקבות מאבק משפטי ממושך שניהל גישה, משרד הביטחון חשף את מצגת "צריכת מזון ברצועה – קווים אדומים" הכוללת מידע על מדיניות הגבלת כניסת מזון לרצועת עזה שהיתה בתוקף בין 2007 ל-2010.

כיום ישראל כבר לא מטילה הגבלות על הכנסת מוצרי מזון לרצועה, אך ממשיכה להגביל מאוד, ולעיתים אף לאסור לחלוטין, כניסה של פריטים שהיא מגדירה "דו-שימושיים", כלומר חומרי גלם או ציוד בעלי שימוש אזרחי מובהק שיכולים, לשיטתה, לשמש גם לפעילות צבאית. רשימת הפריטים ה-"דו-שימושיים" ארוכה ועמומה, והיא כוללת קטגוריות רחבות כמו "ציוד רפואי" או "ציוד תקשורת", וכן פריטים וחומרים בסיסיים שנחוצים בין היתר לתעשייה, תחום טכנולוגיות המידע ולענפי החקלאות והדיג. [ההגבלות](#) על גישה לחומרים אלה מעכבות מאוד פיתוח כלכלי של הרצועה, כמו גם את המאמצים המתמשכים לפיתוח [תשתיות](#) החשמל, המים והטיפול בשפכים.

עד כה, חומרי בניין בסיסיים כמו מלט וברזל, ורב הפריטים שישראל מגדירה כ-"דו-שימושיים", נכנסו לעזה כמעט בלעדית במסגרת מנגנון תיאום הקרוי (GRM) Gaza Reconstruction Mechanism. מנגנון זה הוקם אחרי המלחמה ב-2014, שכונתה בישראל "צוק איתן", על פי דרישת ישראל, והוא פועל בתיאום מול הרשות הפלסטינית ובפיקוח האו"ם. הלכה למעשה, הוא משאיר בידי ישראל את הכוח להחליט איזה תוכניות בניין יאושרו ויצאו לפועל. גם תכניות בניין שכבר אושרו מתעכבות מאוד בשל איטיות וסרבול המנגנון.

גם הוצאת סחורות לשיווק מחוץ לרצועה היא צורך חיוני ובסיסי של הכלכלה. עד היום, סוגים רבים של סחורות מעזה אסורים לשיווק בגדה ובישראל. לקראת סוף 2014 ישראל הודיעה שהיא מסירה את אחת המגבלות הכלכליות המכבידות שהוטלו על עזה מאז קיץ 2007: האיסור על שיווק סחורה מעזה בגדה המערבית. בנובמבר 2014 יצאה, לראשונה אחרי שבע שנים, משאית נושאת סחורה מעזה לעבר שווקי חברון. בעקבותיה הותרו לשיווק בגדה גם ריהוט, מוצרי טקסטיל ותוצרת חקלאית מעזה. על פי רשימת מתאם פעולות הממשלה בשטחים, התוצרת החקלאית המותרת כרגע לשיווק בגדה כוללת עגבניות, מלפפונים, פלפלים, חצילים, קישואים, בטטות, כרובים, כרוביות, תותי שדה ותמרים. בצלים גם נמצאים ברשימה, אך שיווקם לגדה לא מתאפשר בפועל. לא ברור [מדוע](#) רק סוגי תוצרת אלה [נמצאים ברשימה](#), בעוד סוגים אחרים אסורים לשיווק. במרץ 2015 ישראל התירה שיווק מכסות מצומצמות של עגבניות וחצילים מהרצועה לתחום ישראל. גם קישואים ופלפלים הותרו לשיווק בישראל אך מכירתם איננה רווחית בשל עלויות השינוע הגבוהות במעבר. סחורות נוספות מעזה שמותרות לשיווק בישראל הן ריהוט, טקסטיל וגרוטאות מתכת.

מאז הידוק הסגר, ביוני 2007, ועד סוף 2014, יצאו רק 14.7 משאיות בממוצע בחודש מהרצועה, כ-1% מהמשאיות שיצאו ממנה לפני הטלת הסגר, 1,064 משאיות מדי חודש. במהלך 2020 יצאו מעזה 265 משאיות בחודש בממוצע. היקף וסוגי הסחורות המאושרות לשיווק מעזה לגדה המערבית ולישראל [רחוקים](#) [מלספק](#) את הנדרש לפיתוח כלכלי ברצועה.

ישראל עושה לא פעם שימוש פסול בשליטתה על מעבר כרם שלום כדי להפעיל לחץ על האוכלוסייה. במהלך 2020, ישראל סגרה, או הגבילה, את הפעילות בכרם שלום במשך [5 ימים](#) כצעד ענישתי (זאת בנוסף לסגירת המעבר בחגי ישראל, כדרך קבע). במשך שלושה חודשים אחרי מתקפתה בעזה במאי 2021, ישראל אסרה כמעט לחלוטין כניסה של חומרי בניין ושל רוב הציוד ה-"דו-שימושי" לרצועה, תוך עיכוב משמעותי של מאמצי השיקום ופגיעה [חמורה](#) בחייהם של תושבים. כל [סגירה](#) של מעבר כרם שלום או הגבלה נוספת של תנועת הסחורות דרכו מביאה להשלכות הומניטריות ו**[לנזקים כלכליים](#)** כבדים לתעשיות, לבעלי עסקים ולעובדים בעזה, שממילא נאנקים תחת מגבלות הסגר.

בפברואר 2018 החלה כניסת סחורות ממצרים לרצועה דרך שער סלאח א-דין, הסמוך למעבר רפיח, ונמצא בשליטה אזרחית וביטחונית של רשויות חמאס ומצרים. כניסת הסחורות בשער זה, בייחוד של דלקים וחומרי בניין, הפכה מאז למשמעותית: ב-2019 נכנסו דרך סלאח אל דין 23 אחוז מהמלט שנמכר לרצועה, וכ-86 אחוז מגז הבישול. במהלך 2020 נכנסו דרכו 27 אחוז מהמלט שנמכר לרצועה וכ-84 אחוז מגז הבישול.

פעילותו של שער סלאח א-דין אינה מהווה תחליף לתפקוד שוטף ותקין של מעבר כרם שלום, בראש ובראשונה מפני שהוא לא מחבר בין עזה לבין השווקים הכי רלוונטיים שלה – ישראל והגדה המערבית – והוא ממוקם רחוק מנמלים באזור. למרות מגמה של הרחבת מגוון הסחורות העוברות בסלאח א-דין, כמות הסחורות הנכנסות דרכו עדיין קטנה משמעותית בהשוואה למעבר כרם שלום. אין בשער תשתיות להעברת כל סוגי הסחורות, ולא ניתן להוציא דרכו סחורות לשיווק מחוץ לרצועה. המעבר לא פועל על פי נהלים סדורים ושקופים, ופעמים רבות נאסרת בו כניסה של פריטים שישראל אוסרת על כניסתם דרך כרם שלום.

אוויר, ים ויבשה

השליטה של ישראל ברצועה אינה עוצרת במעברי הגבול לאנשים ולסחורות. ישראל שולטת גם במרחב הימי והאווירי של עזה. בניגוד להבנות שהושגו במסגרת הסכמי אוסלו, ישראל אוסרת על בנייה של נמל ימי ואינה מאפשרת את שיקום שדה התעופה הבינלאומי בעזה, שנחרב בהפצצה ישראלית ב-2001. כלי טיס בלתי מאוישים, שלוחי ישראל, חגים בשמי הרצועה וזמזומם נשמע כל שעות היום. ישראל חוסמת את המרחב האווירי. היא שולטת גם [במרחב האלקטרו-מגנטי](#) ברצועה ו**אינה מקצה לעזה תדרים** של דור שלישי ורביעי, דבר שמגביל לא רק תקשורת סלולרית אלא גם את האפשרויות להתפתחות בתחום ההיי-טק, למשל.

ישראל אף אוכפת "[אזור חיץ](#)" בתוך שטחי הרצועה. אזור החיץ נפרס 300 מטרים מגדר המערכת אל תוך עזה, באזור שרובו אדמות חקלאיות. ישראל אוכפת את ההגבלות על גישה לאזור זה באמצעות ירי חי, ועורכת פלישות קרקעיות לשטחים הסמוכים לגדר בדרך קבע. גורמים ישראלים רשמיים טוענים שחקלאים יכולים להגיע עד למרחק של כ-100 מטרים מהגבול עם ישראל, לאחר תיאום, אך גישה לא הצליח למצוא סימוכין לקיום של מנגנון תיאום כזה. משיחות שקיימנו עם חקלאים ורועי צאן שחיים ומתפרנסים באזור עולה בבירור כי לתושבי הרצועה המבקשים לקיים שגרת חיים באזור החיץ או בסמוך אליו עדיין חסרה הידיעה מתי הם עומדים בסכנה. על פי נתוני ארגון אל-מיזאן בעזה, בין השנים 2010–2017, נרשמו ליד הגדר כ-1,300 תקריות ירי כלפי חקלאים, רועים, מלקטי פסולת מתכת ומפגינים, שהביאו למותם של לפחות 161 פלסטינים ולפציעתם של למעלה מ-3,000.

גם באירועי המחאה שכוננו "צעדות השיבה", שהחלו במרץ 2018 ונמשכו לאורך 2019 ליד הגדר בין ישראל לרצועה, היה שימוש נרחב של [הצבא הישראלי בירי חי נגד מפגינים](#). לפי [נתונים שפרסם האו"ם](#), בהפגנות נגבו חייהם של 214 פלסטינים, בהם 46 ילדים; למעלה מ-36,100 נפצעו, כמעט 8,800 מתוכם ילדים.

התוקפנות הישראלית בסמוך לגדר אינה מסתכמת בירי לעבר אנשים ששוהים בקרבתה. בשלהי 2015 הצבא הישראלי [אישר](#) לראשונה שהוא מבצע ריסוסים אוויריים של קוטלי עשבים מעל הגדר, כדי להשאיר את השטחים הקרובים אליה בתוך עזה חשופים. בעקבות עבודה משפטית של גישה וארגוני זכויות האדם עדאלה ואל-מיזאן, ומהמעקב והתיעוד שעורכים ארגונים שונים, עולה כי [הריסוס](#) פוגע ביבולים רבים [במרחק גדול בהרבה](#) מ-300 מטר, וכך בפרנסת המגדלים ובכלכלת הרצועה כולה. אין לדעת לאיזה נזקים עלולים לגרום החומרים המרוססים בטווח הארוך.

ב-2019, השנה המלאה היחידה מאז 2014 שבה לא בוצעו ריסוסים, החקלאים שעובדים ליד הגדר ראו [שיפור](#) ביבול, אך בינואר 2020 [שבו](#) מטוסים ישראליים לרסס חומרי הדברה לאורך הגדר עם הרצועה ולגרום נזקים לשדות חקלאיים. הפרקטיקה ההרסנית [נמשכה](#) גם באפריל 2020, בצל משבר הקורונה, ובניגוד לחובת ישראל להגן על הביטחון התזונתי של תושבי הרצועה. לא תועדו מקרים נוספים של ריסוס מאז אפריל 2020, אך מעל חקלאי האזור מרחפת סכנה תמידית שהפרקטיקה ההרסנית תחודש, ללא התראה, תוך פגיעה עצומה בפרנסתם.

מרחב הדיג

הדיג, מהענפים הכלכליים הוותיקים והמבוססים ברצועה, הפך בעשורים האחרונים [למלאכה מסוכנת](#). ישראל מגבילה את הגישה לשטח הימי של רצועת עזה והגבלות נאכפות על ידי חיל הים הישראלי באמצעות ירי אזהרה או ירי חי לעבר כלי השיט ולעבר הדייגים, מה שגורם לנזקים כבדים לדייגים, לפגיעות ולא פעם גם לאבדות בנפש. איגודי הדייגים בעזה מדווחים על שימוש בירי חי, [החרמת סירות וציוד של דייגים](#) ומעצרי דייגים גם בתוך המרחב המותר. על פי ארגון אל מיזאן, בשנת 2020, נרשמו 308 מקרים של ירי מצד חיל הים לעבר סירות דיג מעזה. [במאי 2020](#) חלה הסלמה נוספת בתדירות מקרי האלימות והירי של הצבא הישראלי לעבר דייגים, ודיווחים על מקרים כאלה המשיכו [גם במהלך 2021](#); 195 תקריות ירי כנגד דייגים נרשמו במהלך המחצית הראשונה של השנה.

הסכמי אוסלו מ-1995 קבעו כי דייגי עזה יורשו להרחיק עד 20 מייל ימי מהחוף, אך סעיף זה של ההחלטה מעולם לא יושם. [לאורך השנים](#) ישראל כפתה הגבלות משתנות על הגישה לים שנעו בין שלושה לתשעה מייל ימי מחופי הרצועה. בתחילת 2019 הודיעה ישראל כי האזור המותר לדיג [יורחב](#) עד 12 מייל ימי מול חופי דרום הרצועה ויישאר עד שישה מייל ימי בצפון. מאוחר יותר באותה שנה נוסף למרחב המותר שטח קטן בו מותר לדייגים להרחיק [עד 15 מייל ימי](#) מהחוף. בקצוות, בדרום ובצפון, מוגדרת רצועת ים ברוחב מייל ימי אחד שבה נאסר השיט כליל.

כמו סגירה של המעברים או הגבלת התנועה דרכם, גם צמצום אזור הדיג משמש את ישראל תדיר כאמצעי להפעלת לחץ על תושבי הרצועה, צעד שמהווה ענישה קולקטיבית אסורה. ב-2019 ישראל צמצמה את שטח הדיג לפחות [תשע פעמים](#) כצעד של ענישה קולקטיבית, בארבע מהן הוטל [סגר ימי מלא](#). ישראל [המשיכה](#) כך גם במהלך 2020 ו-2021. עם תחילת המתקפה הישראלית על הרצועה במאי 2021, ישראל אסרה כליל על היציאה לים, הגבלה שנשארה בתוקף במשך 15 ימים רצופים. גם שבועות אחרי שהושגה הפסקת אש, ישראל [המשיכה לצמצם](#) את המרחב המותר לדיג.

ישראל מגבילה ואף מונעת כניסה של [חומרים הנדרשים לשיקום](#) הסירות שנפגעו מהירי, או מתאונות בים, ודייגים נאלצים להשבית סירות שנפגעו. ההגבלות השונות פוגעות קשות ברווחיות ובפעילות של הענף, ובפרנסתם של [יותר מ-50 אלף איש](#) הנסמכים עליו. [מספר העובדים](#) בענף הדיג ירד מכ-10,000 בשנת 2000 לכ-3,600 עד תחילת 2020.

מחסור בחשמל

כבר שנים רבות יש ברצועת עזה הפסקות חשמל ממושכות מדי יום. המחסור בחשמל משליך על היבטים רבים של חיי היום-יום ברצועה, על פעילותם התקינה של בתי חולים, בתי עסק ומוסדות לימוד כמו גם על תפקודן של תשתיות אזרחיות, ביניהן מערכות המים והטיפול בשפכים.

הסולר שמפעיל את תחנת הכוח ממומן על ידי קטאר, נרכש בישראל, ומועבר לרצועה דרך מעבר כרם שלום. שלוש הטורבינות שמופעלות בדרך כלל בתחנת הכוח מפיקות בסך הכול בין 65-75 מגה וואט. חשמל נוסף (120 מגה וואט) נרכש מישראל ומוזרם דרך קווי אספקה ישירים. מצרים, שגם היא סיפקה בעבר חשמל שהועבר לרצועה בקווי אספקה ישירים, הפסיקה לספק לעזה חשמל בפברואר 2018. אספקת החשמל הכוללת בעזה (כ-195 מגה וואט בסה"כ) מעמידה לרשות התושבים [עד 15 שעות חשמל ביממה](#) בממוצע.

אספקת החשמל משתנה בהתאם לתנאי מזג האוויר, שמשפיעים על צריכה: בשיאי החורף והקיץ, כאשר צריכת החשמל עולה, שעות החשמל המסופקות לתושבים פוחות. מימון חיצוני, שמאפשר את פעולת תחנת הכוח, מחזיק תשתיות ציבוריות, בתי חולים, עסקים ובתים פרטיים במצב טוב מבעבר, אך פתרון בר קיימא לא נראה באופק. על פי החברה לחלוקת החשמל ברצועה, גם בתקופות של צריכה מופחתת, האספקה הכוללת אינה מגיעה אף למחצית מהביקוש לחשמל ברצועה, שנע בין 400-500 מגה וואט.

[במקרים](#) רבים, שהאחרונים ביניהם [באוגוסט 2020](#) ו**במאי 2021**, ישראל חוסמת כניסה של דלקים המיועדים לתחנת הכוח דרך מעבר כרם שלום, ובכך [פוגעת](#) במכוון באספקת החשמל לתושבים וכן בתפקוד של תשתיות חיוניות ומוסדות ציבוריים.

עמדת גישה

המשפט הבינלאומי מטיל על ישראל חובות ככוח כובש, ביניהן החובה לאפשר חיים תקינים לתושבי הרצועה, החיים תחת כיבוש מתמשך. מתוקף שליטתה הניכרת והנרחבת בהיבטים כה רבים של החיים ברצועת עזה, ארגון גישה מאמין כי מוטלת על ישראל גם חובה מוסרית להימנע מפגיעה באוכלוסיית הרצועה.

על מצרים, שחולקת גם היא גבול עם רצועת עזה, לא מוטלות חובות של כוח כובש על פי הדין הבינלאומי, אך בהינתן הסגר שאוכפת ישראל, למצרים [החובה לאפשר](#) מעבר של אנשים וסיוע הומניטרי בינה ובין עזה. כמו מדינות אחרות בעולם, מוטלת עליה חובה לפעול כדי למנוע הפרה של הדין הבינלאומי, בין היתר על ידי הימנעות מוחלטת מענישה קולקטיבית.

לישראל הזכות לקבוע הסדרי ביטחון כדי למנוע העברת אמצעי לחימה, אך על פי הדין הבינלאומי, על הסדרים אלה להיות סבירים ומידתיים. עליה לאזן בין צרכיה הביטחוניים ובין חובתה לשמור על זכויות האדם של פלסטינים. הסגר על עזה איננו מביא לידי ביטוי איזון כזה, והוא פסול מכול וכול.

לעמדת "גישה", על ישראל להתיר תנועה חופשית של אנשים וסחורות אל רצועת עזה וממנה בכפוף אך ורק לבדיקות ביטחוניות פרטניות, ולאפשר לתושביה פיתוח ושגשוג כלכלי, גישה להזדמנויות, לחינוך, לבריאות, ולחיי משפחה.